

Політична реформа в сучасній Україні в контексті європейської інтеграції // Політологічні та соціологічні студії. Збіник наукових праць. – Том IV. – Чернівці: Прут. – С. 495-507.

Мартинюк Р. С.

в. о. доцента кафедри державно-правових дисциплін правничого факультету Національного університету “Острозька академія”

Політична реформа в сучасній Україні в контексті європейської інтеграції

Історія розвитку сучасного парламентаризму та відповідної йому системи стримувань і противаг інституту розглядається у роботах Роберта Даля [2]. Вплив партійної системи на функціонування механізму влади в умовах парламентаризму досліджується у роботах Моріса Дюверже [6]. У роботах Джованні Сарторі [7] та Геральда Кречмера [4] аналізується проблематика організації механізму влади та взаємодії його елементів у парламентарних і змішаних формах правління. Співвідношення владних повноважень органів законодавчої й виконавчої влади в республіканських формах правління з режимом парламентаризму розглядається у працях Ларрі Зідентопа [5]. Аналіз ролі й положення представницького органу в системі вищих органів державної влади в парламентарних і змішаних республіках проводиться в роботах багатьох зарубіжних авторів. Серед них слід виділити роботи Фрідріха Августа фон Хайека [8].

Проблематика становлення парламентаризму в сучасній Україні ставала предметом дослідження в роботах багатьох вітчизняних авторів, таких як О. Каневський, В. Журавський, В. Золотарьов, А. Заєць, Ю. Шемшученко, В. Погорілко, В. Борденюк, Г. Журавльова, О. Ющик, О. Скрипнюк, М. Козюбра та ін. Серед вітчизняних досліджень вирізняються роботи В. Шаповала, у яких, зокрема, аналізуються особливості організації механізму влади в умовах парламентаризму [9, 10, 11, 12]. У більшості праць українських науковців ця проблематика, однак, була побічним чи принаймні не єдиним предметом дослідження. Звичайно в роботах акцентовано досліджувались окремі аспекти даної проблематики. З огляду на особливості змодельованої Конституцією України в редакції від 28 червня 1996 р. системи стримувань і противаг, а точніше, її головні суперечності та вади, оригінальність запропонованої статті, на думку автора, полягає у спробі здійснити комплексний аналіз проблем та перспектив трансформації системи стримувань і противаг в Україні в напрямку утвердження парламентарно-президентської форми правління за змістом внесених до Основного Закону України поправок та запропонувати своє бачення шляхів найбільш адекватного сучасним національним реаліям утвердження в Україні раціоналізованого парламентаризму.

Режим парламентаризму є політичною традицією, що утвердилася в повоєнній Європі за наслідками тривалого досвіду, отриманого провідними європейськими республіками в їх розвитку. Європейський досвід державного

будівництва дає багатий матеріал для вивчення й адаптації на національному ґрунті, а з іншої сторони, перехід до парламентарно-президентської форми правління в сучасній Україні стає складовою її євроінтеграційного напрямку розвитку.

Президентсько-парламентарна форма правління, суперечливо змодельована в Основному Законі України в редакції від 28 червня 1996 р., зумовила недостатню ефективність механізмів стримувань і противаг і викликала нагальну потребу в її перегляді. Система поділу влади і взаємодії її структурних елементів до вступу в дію конституційних поправок носила в цілому асиметричний і незбалансований характер з явними переважаннями повноважень і домінуючої ролі Президента України у вирішенні державних справ і з очевидними функціональними обмеженнями інших гілок влади на користь Глави держави. Зумовлене вадами напівпрезидентської форми правління постійне політичне протистояння між окремими гілками влади вело до блокування діяльності Парламенту, нестабільності Уряду та інших державних інституцій, деструктивно впливало на єдність державної політики, створювало непотрібну конкуренцію між апаратами окремих гілок влади, осередки напруженості всередині виконавчої влади. Взаємоблокування ініціативи у відносинах між представницьким органом і Главою держави та особливості організації механізму влади на рівні її найвищих ланок зумовлювало й ту деструктивну рису напівпрезидентської форми правління в Україні, що за цієї форми правління жоден із суб'єктів – ні Президент, ні Парламент – не несли політичної відповідальності за наслідки діяльності Уряду.

Президентсько-парламентарна форма правління в Україні мала свої потенційні переваги, які відсутні у змішаних парламентарно-президентських та парламентарних республіках: принцип одноосібного керівництва, який у ситуації низької функціональної ефективності Верховної Ради України міг здійснюватися Президентом України у виконавчій сфері, повинен був відігравати важливу стабілізуючу роль в умовах перехідного суспільства. Однак у період президентства Л. Кучми президентсько-парламентарна форма правління в Україні виявила свої гірші а не кращі потенційні риси, чим остаточно скомпрометувала себе і прискорила політичну реформу.

Сьогодні як ніколи раніше склались необхідні передумови для здійснення успішної реформи існуючої моделі влади: “Помаранчева революція” засвідчила факт наявності в Україні громадянського суспільства, спроможного сформувати сильні центристські партії. Саме центристські партії зможуть формувати стабільну парламентську більшість, здатну до конструктивної державної політики. Тобто, кажучи узагальнено, громадянське суспільство в Україні досягло того стану розвитку, який уможливило перехід від одноосібної форми правління до режиму парламентаризму (в обмеженій формі).

Однак є очевидним, що зміна визначеної Конституцією України форми правління, процес якої розпочатий прийняттям поправок до Конституції від 8 грудня 2004 р., не може бути надто легкою. Вона відбуватиметься поступово, протягом тривалого періоду часу. Перехід до режиму парламентаризму

залежатиме від отриманих знань, досвіду й компетенції за наслідками функціонування нової системи стримувань і противаг. У даному відношенні важливо наголосити, що проблема в забезпеченні реального поділу влади та узгодженої взаємодії між вищими органами держави полягає очевидно не стільки в досягненні формальної інституціоналізації поділу влади, скільки в досягненні конструктивного співробітництва між гілками влади, що значною мірою унеможлиблюється низьким рівнем культури національної політичної еліти [3, 39].

Поправки до Конституції України від 8 грудня 2004 р. запровадили змішану парламентарно-президентську форму правління. Однак режим парламентаризму – це привілей для політично структурованих суспільств із розвинутою партійною системою та усталеними традиціями демократії, що, зокрема, знаходить своє вираження у здатності владарюючих політичних партій до співробітництва. Тому утвердження парламентарно-президентської форми правління в Україні супроводжуватиметься суттєвими труднощами, оскільки така форма правління, як “правління партій”, може реально функціонувати лише за умов існування сформованої і стабільної партійної системи та наявності усталеної партійно-політичної структури Парламенту [13, 217]. Повноцінний парламентаризм утверджується лише за наявності сильних центристських партій [7, 89]. Як свідчить світовий досвід, сильні партії можливі лише в політично розвинених суспільствах. Парламентарно-президентська республіка є неможливою в політично неструктурованому суспільстві, де несформована відповідна партійна система, яка б уможливила створення стабільної парламентської більшості, і яка б, у свою чергу, формувала уряд, спроможний ефективно розв’язувати комплекс завдань, пов’язаних із необхідністю здійснення системних перетворень у суспільстві та державі. Між тим, партійна система сучасної України не передбачає на цьому етапі утвердження реального парламентаризму. За цієї умови перекладання на Парламент України надмірних повноважень при його реальній неспроможності здійснення цих повноважень може скомпрометувати саму ідею парламентаризму. В умовах організації системи поділу влади в напівпрезидентській республіці Верховна Рада України не володіла нормативними повноваженнями, які б надавали їй статусу провідної владної структури в політичній системі країни. Це мало своє позитивне значення, оскільки Парламент України був (у значній мірі й залишається) неспроможним до виконання такої ролі. За згаданої ситуації здійснення Главою держави України широкого комплексу установчих та контрольних повноважень, які представницький орган України, у силу своєї функціональної неефективності, не міг успішно виконувати, ставало об’єктивною необхідністю. Фактично посилення інституту глави держави в Україні на початковому етапі державотворення дозволяло частково компенсувати слабкість і нерозвиненість національного парламентаризму. Однак очевидно, що в умовах організації влади в парламентарно-президентській республіці представницький орган України вже в найближчій перспективі продемонструє низку своїх досі прихованих чи принаймні не настільки виразних вад. Небезпека переходу до режиму парламентаризму на сучасному етапі розвитку національної

державності криється також у тому, що нежиттєздатність парламентарно-президентської республіки спровокує повернення до авторитаризму.

Динаміка переходу до парламентарно-президентської форми правління безпосередньо залежатиме від успіхів у формуванні дієздатних структур громадянського суспільства, чисельного середнього прошарку, а відтак, відповідної партійної системи з декількома (чим менше тим краще) сильними центристськими партіями і, безумовно, зростання політичної культури українського суспільства [1, 141]. Становлення в Україні усталеної партійної системи із сильними центристськими партіями стане одним із вирішальних чинників досягнення ефективної організації механізму влади. Як зазначав Моріс Дюверже, “реальний поділ влад є результатом взаємодії партійної системи й конституційних норм” [6, 474]. Застосування пропорційної виборчої системи загалом сприятиме більш успішному і пришвидшеному формуванню центристської партійної більшості в Парламенті. Зростання ролі й ваги Парламенту України в системі стримувань і противаг безпосередньо залежить від успішності внутрішньої структуризації Верховної Ради [4, 9].

Перехід до парламентарно-президентської форми правління не зводиться до перерозподілу повноважень на користь представницького органу. Це насамперед проблема запровадження відповідних механізмів взаємовідносин Уряду й Парламенту України. Сійка парламентська більшість, сформована з потужних центристських партій, зможе забезпечити ефективну законодавчу діяльність Парламенту у взаємодії з Урядом. У своїй відомій роботі “Політичні партії” Моріс Дюверже наголошує, що “сама техніка парламентського режиму несумісна з... розірваністю між більшістю (парламентською – *P. M.*) й урядом, оскільки вона з необхідністю вимагає, щоб другому відповідало перше” [6, 458] і ще: “За парламентського режиму уряд має спиратись на коаліцію об’єднаних партій” [6, 482]. Навпаки, відсутність стабільної правлячої більшості в Парламенті неминуче призводитиме до затяжних, хронічних урядових криз. Такі кризи можуть спричинити корекцію форми правління в напрямі посилення в політичному процесі позицій Глави держави. Хоча розширення сфери застосування принципу одноосібного прийняття рішень може забезпечити більшу стабільність державного механізму (сказане ілюструє організація влади у президентських формах правління), це, у свою чергу, загрожуватиме посиленням авторитарних тенденцій.

Поправки до Конституції України від 8 грудня 2004 р. запровадили парламентський спосіб формування Уряду України, однак, не в найкращий спосіб. Його головною вадою є партійний критерій, за яким відбуватиметься формування кадрового складу Уряду. У цьому відношенні перед національною державотворчою практикою постає необхідність розв’язання важливої проблеми: неусталений характер партійної системи і, відповідно, відсутність потужних центристських партій у представницькому органі робить формування Уряду на коаліційній партійній основі вкрай проблематичним. Взагалі, формування коаліційного уряду можливе лише за умови, що ідеологічні відмінності між партіями не настільки гострі, щоб блокувати процес формування урядової коаліції. У будь-якому випадку, програма діяльності такого Уряду може виявитись лише теоретичною домовленістю партій, що

брали участь у його формуванні про спільну програму дій, реальність якої буде спростована практикою її виконання. Такий Уряд також постійно наражатиметься на небезпеку достроково припинити свої повноваження за ініціативою Парламенту України, оскільки жодна з партійних фракцій не сприйматиме його, як свій власний Уряд. Таким чином, низька ймовірність утворення природної центристської більшості у представницькому органі дає підстави зробити висновок, що формування й функціонування Уряду України на коаліційній партійній основі буде малоефективним, якщо не безперспективним взагалі. Прем'єр буде змушений шукати можливості співпраці з міністрами, з якими він співпрацювати не лише не бажатиме, але й не зможе, можливо в силу того, що це будуть не фахівці-професіонали, компетентність яких не викликала б сумнівів і яким Прем'єр без вагань міг би доручити певні ділянки роботи, а партійні популісти-демагоги. За умови, що заміщення посад в Уряді стане результатом міжфракційних домовленостей, Прем'єр-міністр України реально не зможе впливати на стан справ в урядовій сфері. Є зайвим наголошувати, що виконавчо-управлінська та законопроектна діяльність такого Уряду залишатиме бажати кращого.

Оптимальний варіант виходу з описаної ситуації я бачу в запровадженні парламентського способу формування Уряду України за німецьким зразком. У ФРН Парламент призначає лише Канцлера, а не, як у більшості парламентських систем, весь уряд. Після свого призначення Канцлер сам формує кадровий склад Уряду. Укладачі Основного Закону ФРН, намагаючись мінімізувати наслідки впливу партійної строкатості представницького органу на ефективність діяльності виконавчих структур, обмежили роль Парламенту у формуванні Кабінету схваленням кандидатури Прем'єра. Таким чином, Конституція ФРН установлює сильну, але контрольовану Парламентом виконавчу владу. Такий підхід до визначення правового статусу Прем'єр-міністра перетворює останнього на політичний центр усієї політичної системи ФРН. Описана практика може без застережень бути перенесена на національний ґрунт. Після свого призначення Прем'єр-міністр України повинен мати право сам формувати кадровий склад Уряду – і, звичайно, за фаховим, а не за партійним критерієм. Тому, хоча Уряд України – орган колегіальний, за визначальної ролі Прем'єра в його формуванні стане можливим організоване й узгоджене прийняття Кабінетом Міністрів рішень. Формуючи Уряд України й визначаючи склад Кабінету Міністрів, Прем'єр-міністр України тим самим забезпечуватиме певну узгодженість поведінки його членів: міністри входитимуть в Уряд за запрошенням Прем'єр-міністра України, і добре пам'ятатимуть це. Це дозволить сформувати сильну, стабільну виконавчу владу, спроможну до ефективного співробітництва із представницьким органом. Саме така модель організації виконавчої влади відповідала б завданню утвердження в національній політико-правовій практиці парламентарно-президентської форми правління в умовах незавершеності розвитку інституту парламентаризму.

Таким чином, перехід до парламентарно-президентської форми правління логічно передбачає формування самостійної й ефективно виконавчої влади. Зважаючи на недоцільність переходу до класичного парламентаризму на

даному етапі розвитку політичної системи України, посилюватися має Уряд, і, зокрема, Прем'єр-міністр України.

У парламентарних формах правління звичайною є ситуація, коли утворенню уряду передує розробка й підписання коаліційної угоди двох найважливіших (або й більше) партій (їх блоків). Таким чином, уся практична робота щодо висунення й узгодження кандидатур на урядові посади є прерогативою політичних партій та їх парламентських фракцій (9, 8). Є цілком очевидним, що до використання конституційних процедур питання про утворення Уряду буде, фактично, вже вирішене. Інакше кажучи, за парламентарно-президентської форми правління формування Уряду в Україні залежатиме не стільки від співвідношення й послідовності дій Глави держави і представницького органу, тобто не стільки від формально-юридичних факторів, скільки від реальної розстановки партійно-політичних сил та їх представництва в Парламенті. Сказане стосується й до призначення на посаду Прем'єр-міністра України.

За відсутності належного рівня політичної структурованості Парламенту України формування і стабільне функціонування Уряду України, з огляду на його коаліційний характер, залишатиметься дуже складним. Однак застосування механізмів політичної відповідальності Парламенту, а саме його дострокового розпуску Президентом за ініціативою Уряду у випадку оголошення останньому Парламентом вотуму недовіри та у випадку неспроможності Парламенту сформувавши у відповідний термін коаліційний Уряд сприятиме балансу влад і створенню умов для досягнення взаємоприйнятних компромісів між різними політичними силами, що входитимуть до парламентської більшості, зміцнюватиме продуктивні взаємозв'язки між ними. Стосовно першої умови (дострокового розпуску представницького органу Президентом за ініціативою Уряду), то поправки до Конституції не запроваджують такого інституту. Це послаблює позиції Кабінету Міністрів України у взаєминах із Парламентом і, відповідно, оцінити такий факт позитивно не можна. Стосовно другої умови, то з урахуванням поправок Президент України тепер має право достроково припинити повноваження Верховної Ради України, якщо протягом шістдесяти днів після відставки Кабінету Міністрів України не сформовано персональний склад Кабінету Міністрів України. Все ж, однозначна позитивна оцінка цього нововведення була б надто спрощеною. Нормативна регламентація порядку формування Уряду за змістом поправок до Конституції України гіпотетично допускає ситуацію, за якої Глава держави порушить відведений для нього п'ятнадцятиденний термін для внесення подання Верховній Раді України щодо кандидатури Прем'єра і цим спровокує порушення представницьким органом (зрозуміло, не з волі Парламенту) шістдесятиденного терміну для формування Кабінету Міністрів України.

Таким чином, поправки до Конституції України теоретично зумовлюють конфлікт, який може виникнути між Главою держави і представницьким органом у рамках процедури формування Уряду, вирішення якого виходить за межі дії правових норм. Фактично дієвість передбаченої поправками до Конституції процедури формування Уряду безпосередньо залежатиме від

особистих моральних принципів наступників Л. Кучми на посаді Глави держави, а відтак, їх готовності дотримуватись формальних конституційних процедур. Це є неприпустимим. Вимоги сучасної демократії вимагають, щоб особиста мораль політичних лідерів не знаходила відображення в реальній політиці. Це можливо лише за умови належної продуманості конституційних процедур формування, функціонування і взаємодії державних структур.

В умовах парламентарно-президентської форми правління конструктивна взаємодія парламенту й уряду є принциповим питанням досягнення стабільності й легітимності влади взагалі. Відтак, перехід до парламентарно-президентської форми правління не зводиться до перерозподілу повноважень на користь представницького органу. Це, насамперед, проблема запровадження відповідних механізмів взаємовідносин Уряду й Парламенту України [11, 130], адже в умовах парламентарно-президентської форми правління парламентська більшість, що призначатиме Уряд, має нести всю відповідальність за формування Уряду, його політику.

Логіка переходу до режиму парламентаризму зумовлює необхідність обмеження прерогатив Глави держави в такий спосіб, щоб у новій системі поділу влади Президент виконував такі функції, які зумовлені його статусом глави держави: арбітражну і представницьку.

Парламентарно-президентська форма правління в даному аспекті, на мою думку, має передбачати право Президента України лише вносити до Верховної Ради України, за пропозицією парламентської більшості, подання про призначення Прем'єра, а також приймати відставку Кабінету Міністрів України в разі прийняття Парламентом резолюції недовіри Уряду. За Президентом України слід залишити право ініціювати і приймати відставку урядовців будь-якого рівня, з тією, однак, корективою, що члени Кабінету Міністрів України, а так само керівники центральних органів виконавчої влади, що входять до структури Уряду, можуть звільнитись зі своїх посад лише за відповідним поданням Прем'єра (поправки до Конституції України даної пропозиції не враховують). Зазначені зміни сприятимуть перетворенню посади Прем'єра на одну з найбільш впливових та дієздатних, а Уряду в цілому – на самостійний і рівносильний іншим вищий орган державної влади. І водночас, вони не послаблюватимуть надмірно позиції Глави держави в системі поділу влади.

Різкої критики заслуговують положення нової редакції Конституції України, які надають Президенту та Верховній Раді України звільняти з посад призначуваним ними суддів Конституційного Суду України. У сфері конституційно-правової теорії загальноновизнано, що формування суддівського корпусу шляхом призначення парламентом чи главою держави, за загальним правилом, має бути обмежене конституційним терміном повноважень на займаній посаді. Така зміна заперечує рівний статус, незалежність і баланс усіх гілок влади, порушує систему стримувань і противаг. Це, фактично, перший крок до скасування незалежності суддів Конституційного Суду України, який призведе до того, що судді стануть політично залежними, оскільки будуть змушені у процесі своєї діяльності доводити Верховній Раді України та Главі держави свою "профпридатність", а фактично – політичну лояльність. Повний дев'ятирічний термін зайняття суддею посади забезпечував йому можливість

бути у своїй діяльності невідконтрольним жодній із гілок влади і був однією з гарантій незалежності Конституційного Суду й суддів. Тепер політики на посаді Президента й у представницькому органі, що заповнюватимуть своїми вдячними агентами містя, які можуть мати будь-яке політичне значення, розглядатимуть своє право припинити повноваження судді як спосіб отримати винагороду за політичні послуги. Можливість бути звільненим за ініціативою Парламенту чи Глави держави змушуватиме суддю не бути забудькуватим і підтримувати добрі стосунки з тими, хто зробив його тим, ким він є і хто триматиме його долю у своїх руках.

Політична реформа створює передумови до вирішення низки принципово важливих на сучасному етапі розвитку політичної системи України завдань державотворення. Вона запроваджує парламентарно-президентську форму правління через посилення установчих та кадрових функцій представницького органу, обмежує відповідні прерогативи Глави держави, закріплює парламентський спосіб формування Уряду, створює більш відповідні режимові парламентаризму умови досягнення функціональної самостійності і збалансованого положення в системі стримувань і протигаг Кабінету Міністрів України. Реформа суттєво обмежує установчі повноваження Глави держави на користь представницького органу, зокрема, в урядовій сфері та можливості Президента України визначати зміст діяльності Кабінету Міністрів України, чим організаційно забезпечує необхідне посилення позицій Уряду. Однією з найсуттєвіших переваг нової моделі організації механізму влади є те, вона дозволяє забезпечити чітку, прозору ідентифікацію виборцями політичної сили, що відповідає державній політиці (і, отже, за стан справ у країні), – і відтак, можливість свідомого обрання між різними політичними силами під час виборів.

Поправки до Конституції України від 8 грудня 2004 р., переглянувши схему розподілу владних повноважень на користь представницького органу, зберегли, однак, без змін деякі первинні принципові вади конституційного тексту. Конституція України й надалі лише узагальнено регламентує механізми збалансування різних гілок влади. Зберігаючи слабкість позицій Кабінету Міністрів України в системі стримувань і протигаг, Основний Закон установлює його надмірну залежність (і незахищеність) від розстановки політико-партійних сил у представницькому органі. Закріплюючи новий механізм стримувань і протигаг між гілками влади, визначаючи межі їх повноважень, Основний Закон України не встановлює системи взаємодії між ними, як і не закріплює імперативної вимоги взаємодії між вищими органами державної влади.

Політичні реалії вже в найближчій перспективі можуть засвідчити жорстку необхідність перегляду запровадженої політичною реформою схеми розподілу владних повноважень між вищими органами державної влади, виробленні на рівні Конституції України ефективного механізму взаємодії владних структур у контексті принципу єдності державної влади.

Стає очевидним, що оптимальною формою правління для України на сучасному етапі залишається змішана республіка, контури якої мають випливати у процесі розвитку реального політичного процесу і становлення

якої значною мірою залежатиме від суб'єктивних характеристик головних учасників цього процесу. Перехід до змішаної парламентарно-президентської форми в Україні й нової моделі взаємовідносин між законодавчою та виконавчою гілками влади також безпосередньо залежатиме від реформування партійної системи України.

Змішана форма правління, з точки зору швидкого й рішучого реформування суспільних відносин не є надто ефективною в умовах, коли суспільство є політично неоднорідним і ця неоднорідність знаходить своє відображення у вищих владних структурах. При цьому система організації механізму влади, яка функціонує сьогодні в Україні, встановлює таку динамічно змінну форму правління, яка визначатиметься фактичною розстановкою політичних сил і реальним політичним процесом. Взагалі в умовах змішаної форми правління, тієї, що існувала й тієї, яка існує сьогодні в Україні, статус Президента України, Прем'єр-міністра України чи Співкерера Парламенту можуть змінюватися залежно від суспільно-політичних обставин, що складатимуться в певний момент, і навіть від авторитету політиків, які займатимуть відповідні пости й посади [10, 289]. Це, зрозуміло, може спричинити корекцію існуючої форми правління в напрямі посилення статусу в системі стримувань і противаг того органу державної влади чи посадової особи (а відповідно, гілки влади), яка в конкретний момент політичного процесу виконуватиме провідну роль. Водночас (і в цьому – чи не найбільша її вада), існуюча змішана форма правління зможе довести свою життєздатність лише завдяки досягненню достатньо ефективної взаємодії між партіями (та їх блоками), що утворюватимуть більшість у представницькому органі, а відповідно, досягненню узгодженої взаємодії представників партій на посадах міністрів між собою й Уряду в цілому з більшістю в Парламенті. Фактично співробітництво різних гілок влади в сучасній Україні вирішальною мірою залежатиме не від формальних конституційних механізмів, а від політичної волі.

Узагальнюючи аналіз перспектив розвитку парламентарно-президентської форми правління в Україні, важливо наголосити, що пробільність і непродуманість внесених до Конституції поправок, які приймалися у ситуації масштабної за своєю глибиною політичної кризи і які є результатом “критичного компромісу”, залишають відкритими низку питань щодо практичного здійснення нової системи поділу влади і, на мою думку, ставлять під сумнів ефективність запровадженої форми правління в цілому. Поспішне й недостатньо виважене внесення поправок до Основного Закону України в аспекті визначення нової конфігурації системи стримувань і противаг зумовлює постановку питання про те, чи слід очікувати зміни передбаченої поправками до Конституції України форми правління в перспективі, а якщо так, то наскільки швидко можуть бути прийняті нові поправки? Відповідь на питання про ефективність і життєздатність нового механізму організації і взаємодії вищих органів державної влади України може бути уточнена лише із плином часу. Все ж, я переконаний, згадані зміни неминучі: вже суто теоретичний аналіз засвідчує, що окремі із запроваджених поправками інститутів виявляться недовірливими чи принаймні неефективними. Однак масштаби майбутніх

конституційних змін безпосередньо залежатимуть від наслідків функціонування запровадженої форми правління впродовж необхідного мінімального проміжку часу.

1. Ганжуров Ю. Роль парламенту у формуванні правової культури громадян України // Людина і політика. – 2004. – № 4. – С. 141-145.
2. Даль Роберт. О демократии. – М.: Аспект Пресс, 2000. – 208 с.
3. Каневський О. Принцип розподілу влади механізмі сучасної демократичної держави. – Севастополь: Вид-во СевДПУ, 1999. – 48 с.
4. Кречмер Геральд. Фракції. Партії в парламенті. – К.: Заповіт, 1999. – 300 с.
5. Ларри Зидентоп. Демократия в Европе. – М: Логос, 2004. – 360 с.
6. Морис Дюверже. Политические партии. – М.: Академический Проект, 2000. – 558 с.
7. Сарторі Джованні. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів. – К.: АртЕк, 2001. – 224 с.
8. Фрідріх А. Гайєк. Конституція свободи. – Львів: Літопис, 2002. – 556 с.
9. Шаповал В. Виконавча влада в розвинутих країнах (конституційно-правовий аспект). – К.: УАДУ, 1996. – 60 с.
10. Шаповал В. Державний лад країн світу. – К.: Український Центр Правничих студій, 1999. – 320 с.
11. Шаповал В. Зарубіжний парламентаризм. – К.: Основи, 1993. – 143 с.
12. Шаповал В., Борденюк В., Журавльова Г. Парламентаризм і законодавчий процес в Україні. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 216 с.
13. Юдин Д. Политические партии и право в современном государстве. – М.: Форум. – ИНФРА. М, 1998. – 228 с.

Анотація

У науковій статті зроблено спробу критичного аналізу політичної реформи в Україні від 8 грудня 2004 року. Автор аналізує труднощі та ускладнення, які супроводжуватимуть утвердження в Україні парламентарно-президентської форми правління, пропонує власне бачення шляхів розв'язання сформульованих проблем. Європейський досвід державного будівництва дає багатий матеріал для вивчення й адаптації на національному ґрунті, а з іншої сторони, перехід до парламентарно-президентської форми правління в сучасній Україні стає складовою її євроінтеграційного напрямку розвитку.

POLITICAL REFORM IN MODERN UKRAINE IN CONSTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Annotation

This scientific article deals wits the attempt of critical of analysis of political reform in Ukraine dated the 8th December 2004. The author analyses difficulties and complexities, which appear as a result of establishment of parliamentary-presidential form of government and suggests own vision of problem-solving. The European experience of state building gives rich material for study and adaptation on the

national ground, and on the other hand, transition to the parliamentary-presidential form of the government in modern Ukraine becomes the constituent of its European integration direction of development.